

5 - Yeni Türkçe'nin Millileştirilmesi ve Ýplenişmesi

Bunlardan başka, Kırgız-Kazakların Manas Destanı ve diğer Türk dillerinin massaları ile birleri bize Türk lehçelerinin ortak özelliklerini gösterebilir.

5 - Yeni Türkçe'nin Millileştirilmesi ve Ýplenişmesi
(Ziya Gökalp - Türkçülüğün Esasları)

Bazıları, yeni Türkçe'yi, yalnız olumsuz ilkelere sahip zannederler: Dilimizde, Osmanlı edebiyatının soktuğu fazla ve zarf birçok sözler çekimler tamlamalar, edatlar vardır. Yeni Türkçe, yalnız fazla unsurların dilimizden çıkarılması ile meydana gelir. Bu hedef, yeni Türkçe'nin yalnız olumsuz amacıdır. Yeni Türkçe'nin, olumlu amaçları da vardır. Çünkü eski Osmanlıca'nın hastalığı, yalnız, fazla sözleri çekimleri, kelimeleri, edatları içermesinden ibaret değildi. Hastalık bundan ibaret olsaydı, bu fazla unsurları atlamak dilimizi kolayca tedavi etmeyi başarabilirdi. Halbuki eski Osmanlıca'nın ikinci bir hastalığı da, birçok kelimelerin eksik bulunmasıydı. Türkçülüğün çıkışına kadar, dilimizde, yazılmaması, edebiyatta baheslerinden hiç birinin açık ve doğru çevirisinin açık ve doğru yapılması bu eksikliğin canlı kanıtlarıdır.

O halde dilimizin tam bir iyileştirmesi bu eksik sözcüklerin aranıp bulunması ile ve dilimizin organizmasında yerli yerine konulması ile mümkündür. İşte, yeni Türkçe'nin olumlu gayesi bundan ibarettir.

Yazı dilimizde eksik olan sözcükler, iki kısma ayrılır.

1- Milli deyimlerdir. İstanbul'da ve Anadolu'da kullanılan birçok deyimler özel tamlamalar kural dibi özellikler ve cümleler vardır ki henüz azı dilimize girmemiştir. Halbuki dilimizin milli zenginliğini, güzellik hazinelerini bunlar oluşturur. Her peki öğretmenleri ile Türk Ocakları ve Etnografya Müzesi bu özel deyimleri toplamağa çalışırsa, bunlardan birçoğunu elde etmek mümkün. Halk kitaplarında, halk masalları, halk birlerinde ve atasözlerinde bu gibi deyimlere ve dil özelliklerine çok rastlanır. Özellikle Dede Korkut Kitabı'ndan, bu bakımdan, çok yararlanabiliriz. Çünkü bu kitap, Oğuzların 'liyada' sı niteliğince ve dili de eski Oğuzcadır. Demek ki, bize özgü Türkçe'nin anasıdır. Bu kitap, hiç değitirilmeksizin, yeni yazım ile, düzenli okunaklı şekilde yeniden basılırsa, yeni Türkçe'mizin zengin bir hazinesi olacaktır. Başka Türk lehçeleri ile yapılacak karşılaştırmalar da, bize Türk pivesinin birtakım ortak özelliklerini gösterebilir. Mesela Orhon Kitabesi'nde ipimi, gücümü vereyim? Ylim, törem hani?, beyli budunlu gibi deyimler görüyoruz.

Bu deyimlerin birincisi hala dilimizde (ip, güç) biçiminde kullanılmaktadır. İkincisi tarzında birçok deyimlere rastlarız: Oymağın töremiz, yurdumuz, ocağımız, evimiz, bakımız, soyumuz, sopumuz gibi. Üçüncüsüne benzeyen deyimlerimiz de bunlardır: Yrili büyüklü küçüklü.

Bunlardan başka, Kırgız-Kazakların Manas Destanı ve diğer Türk dillerinin massaları ile birleri bize Türk lehçelerinin ortak özelliklerini gösterebilir.

2- Yazı dilimizde eksik olan kelimelerin ikinci kısmı milletlerarası kelimelerdir. Bir millet hangi medeniyet topluluğuna hangi milletlerarası birliğe üyeyse onun bütün ilmi kavramlarını, felsefi görüşlerini, edebi hayallerini ve lirik duygularını ifade edecek kelimeler sahip olması da gerekir. Türkler, şimdi, Avrupa Medeniyeti'ne kesin bir biçimde girmeğe kararlı olduklarından bütün Avrupalı kavramları ve anlamları ifade edecek yeni kelimelere gerek duymaktadırlar.

Bu sözcüklerin dilimizde oluşması için ne yapmalı? Bunun için en verimli yol, Avrupa dillerinde yazılmı olan bütün yazınsal yapılarla bilim ve felsefeyle ilgili monografilerin yeni Türkçe'ye birinci derecedeki üslupçular eliyle, büyük bir özenle çevrilmesidir. Bu çevirilerle birlikte, yeni Türkçe'ye birçok sözcükler ve anlatım yolları girdikten başka, birçok dil incelikleri akıcıları, dilbilgisi öğeleri, sözdizimi olanakları, duygusal ve gizemli anlamları anlatacak yeni yetenekler de gerecektir. Böylece yeni Türkçe, hem en yüksek düşünceleri hem de en içten ve özgün duyuları anlatma gücünü kazanacaktır.

Tercüme sırasında yurdumuzda büsbütün yeni olan birçok kavramlara ve anlamlara rastlanılacağından bunlar için karşılaştırmalar gerekecek. Bunun için ne yapmalı?

Önce, bu anlamların kelimeleri yazı dilimizde yok olsa da, alet isimleri dilimizde çoktur. Coğrafi durumları anlatacak kelimelerse, oldukça çoktur. İçten duyuları sezdirecek duygusal kelimelerimiz de oldukça vardır. Demek ki, terimler ve yeni anlamları için, önce halk diline başvurmamız gerekir.

Bu kaynağa başvurduktan sonra bulamadığımız yeni anlamlar kalırsa o zaman, Türk edatları, çekimleri ve tamlama kuralları ile yeni kelimeler yaratmağa çalışmalıyız. Bu araç da yetmezse, o zaman, zorunlu olarak, arapça ve farsçaya başvurarak bunları yeni kelimeler alırız. Fakat bu partla ki, alacağımız kelimeler tamlama halinde bulunmamalı, tek kelime halinde olmalıdır. Mesela evvelce ilm-i menafii' azam denilen fizyolojiye, şimdi, tek kelime ile gariziyat deniliyor. Bunun gibi, ilm-i arz' a arziyat (Jioloji), ilm-i hayat' a hayatiyat (biyoloji), ilm-i ruh' a ruhiyat (psikoloji) deniliyor. Bugün arapça yat edatı ile bütün yeni bilimlere kolayca isimler takabiliriz. Asuriyat, Mısıryyat, Cumudiyat v.b.

Bununla beraber, bazı yabancı kelimeleri aynen kabul etmemiz de gereklidir. Bunlar da iki bölümdür, birinci bölüm, bir millete veya bir devre yada mesleğe özgü özel durumları anlatan kelimelerdir ki, bunlardan hiçbir dile çevrilmemi bütün diller tarafında olduğu gibi benimsenmiştir. Feodalizm, bovalyelik, rönesans, reform, jakobenlik, sosyalizm, bolşeviklik, aristokrat, demokrat,

diplomat, tiyatro, roman, klasik, romantik, dekadans v.b.

Yeni bölüm teknik ve sanayiye ait her türlü alet, makine, ebya adlarıdır. Bunlar çoğunlukla doğrudan doğruya hak tarafından bunlar da diğer milletler tarafından aynen kabul edilmiş tercümelerine çalışılmamıştır: Vapur, pimendifer, telgraf, telefon, tramvay, gramofon ve benzerleri gibi.

Yeni Türkçe'nin modern bir dil olması için, yapılması gereken bir iş daha vardır. Fransızca'dan Türkçüye sözlük inceleyince görürüz ki, Fransızca kelimelerin her anlamı için, Türkçe'den birkaç örnek gösteriliyor. Halbuki, her anlam için yalnız bir kelimenin bulunması yeterlidir. Karşıları böyle çok olması, ilk bakışta, dilimizin zengin olduğunu gösterir. Oysa değildir. Sözlüğün başka sayfalarındaki başka kelimelere bakacak olursanız, aynı kelimeleri görürsünüz. Böylece bir Türkçe kelime Fransızca kelimeye karşılık sayıdaki görürsünüz. Bundan anlaşılıyor ki Fransızca kelimelerin dilimizde tam, belirgin açık kelimelerdir.

Aynı zamanda, herhangi bir dilin mükemmel oluşu da, her kelimesinin yalnız bir anlama her anlamının da yalnız bir kelimeye sahip olmasıyla meydana gelir. O halde, yeni Türkçe'yi, her kelimesi yalnız bir anlama gelecek ve her anlamı da bir tek kelimeye sahip olacak hale sokmalıyız. Avrupa dilleri, birbirlerinden kolayca çeviri yapabilirler: çünkü İngiliz, Alman, Rus, İtalyan, v.d. dillerinin her kelimesi Fransızca'nın bir tek kelimesine karşılık gelince bu diller arasında bir paralellik meydana gelmiştir. İşte bir de yeni Türkçüye bu biçimi vermede çalışmalıyız. Bu esas üzerine bir Türk lügati ve ir de Türkçe'den Fransızca'ya ve Fransızca'dan Türkçe'ye sözlükler meydana getirmeliyiz.

Yapılacak Türk sözlüğünde kelimelerin Türkçe, Arapça, Farsça olduklarını göstermek doğru olmaz. Çünkü ir milletin sözlüğüne artık o milletin milli diline mal olmuştur. Bu kelimelerin ne biçimde oldukları yalnız nereden türediklerini gösteren ve parantez içine alınan kısaltmalarla anlatılır. Yeni Türkçe'nin yazılacak yeni gramerinden de Arapça'nın ve Farsça'nın gramer ve ses kuralları çıkarılarak, kitabın sonundaki türeme kısmına konulmalıdır.

Yeni Türkçe, önce dilimizi gereksiz Arapça ve Farsça deyimlerle tamlamalardan temizlemek ikinci olarak, ona, henüz varlıklarını bilmediğimiz milli deyimleri ve anlatım biçimlerini: üçüncü olarak ise, henüz sahip olmadığımız için yaratmak zorunda olduğumuz milletlerarası kelimeleri eklemekle meydana gelecektir. Bu tür işlemlerden birincisine temizleme, ikincisine millileştirme, üçüncüsüne işleme adlarını verebiliriz.